

ט"ז בכסלו, התשפ"א
02/12/2020

סימוכין: 460609420

סקר קורונה 2020 של המרכז הלאומי לבקרת מחלות במשרד הבריאות

ממצאים עיקריים

רקע

ארגון הבריאות העולמי (WHO) הכריז ב-11 במארס, 2020, על מחלת COVID-19 הנגרמת על ידי נגיף הקורונה החדש SARS-CoV-2 כמגפה כלל עולמית. בארץ הגיבה הממשלה בפרסום הנחיות שכללו מגבלות על התקהלויות, ביטול אירועים, סגירת מסגרות לימוד, הגבלת התנועה של האזרחים, חבישת מסכות בציבור, צמצום פעילות התחבורה הציבורית, הגבלת מספר העובדים במקומות העבודה, והטלת סגר מלא בליל הסדר ובחג השביעי של פסח.

מטרת הסקר

מטרת הסקר הייתה לבחון את השינויים שחלו בשימוש בשירותי רפואה, במצב הנפשי בהתנהגויות בריאות ובתזונה באוכלוסייה הבוגרת, ולבדוק את ההיענות של האזרחים להנחיות הממשלה מאז תחילת מגפת הקורונה ועד הסגר בעקבות הגל השני של המגפה (אמצע ספטמבר 2020).

שיטות

סקר חתך טלפוני נערך בתאריכים 13.05.20 ועד 17.09.20 בקרב מדגם מייצג של תושבי ישראל בני 21 ומעלה המתגוררים במשקי בית בעלי קו טלפון נייד ו/או נייד. בפועל התקיים הסקר בתקופה שבין שני הסגרים הכלליים, ובדיעבד ניתן לחלק אותו לשתי תתי-תקופות:
1. 13.05.20 ועד 08.07.20 - סוף גל התחלואה הראשון של מגפת הקורונה, פתיחת המשק והסרת ההגבלות (להלן גל 1).

2. 08.07.20 ועד 17.09.20 – עלייה חוזרת בתחלואה, תחילת ההגבלות של הגל השני וכלה בסגר השני (להלן גל 2).

המידע נאסף באמצעות ראיונות טלפוניים המבוססים על שאלונים מובנים וממוחשבים בעברית ובערבית. המידע כלל מאפיינים דמוגרפיים, ושינויים שחלו בשימוש בשירותי רפואה, במצב הנפשי, בתזונה ובהתנהגויות בריאות (עישון, פעילות גופנית). כמו כן נשאלו המרואיינים על היענות להנחיות הממשלה. השיעורים המוצגים עבור כלל אוכלוסית הסקר משוקללים לקבוצת אוכלוסייה, מין, גיל ובעלות על טלפון נייד. הנתונים המוצגים לפי קבוצת האוכלוסייה משוקללים לגיל, מין ובעלות על טלפון נייד. השיעורים המוצגים עבור תתי קבוצות אחרות מאוכלוסית הסקר מוצגים כשיעורים גולמיים. בוצע מבחן חי בריבוע בכדי לבדוק הבדל בפרופורציות של משתנים קטגוריאליים בין המרואיינים היהודים למרואיינים הערבים ובין שתי תקופות הסקר. רמת המובהקות הוגדרה כ- $P < 0.05$.

ממצאים עיקריים

בדוח מוצגים נתונים מ- 2,580 ראיונות שכללו שתי קבוצות אוכלוסייה: 1,571 יהודים ואחרים ("אחרים" = נוצרים שאינם ערבים ומי שאין עבורם הגדרת דת, המתגוררים בקרב האוכלוסייה היהודית) ו- 1,009 ערבים (מוסלמים, נוצרים, דרוזים ואחרים, המתגוררים בקרב האוכלוסייה הערבית). 48.6% מהמדגם היו גברים (N=1,255) ו- 51.4% היו נשים (N=1,325). תקופת גל 1 כללה 1,347 ראיונות: 866 יהודים ואחרים ו- 481 ערבים. תקופת גל 2 כללה 1,233 ראיונות: 705 יהודים ו- 528 ערבים.

שימוש בשירותי רפואה

51.5% מהמרואיינים דווחו שמאז תחילת מגפת הקורונה הם הזדקקו לייעוץ, בדיקה או טיפול ע"י רופא או איש מקצוע טיפולי אחר.

מכלל מי שענו שהזדקקו לטיפול רפואי, רק 13.9% דווחו שנתקלו בקושי מסוים בהשגת הטיפול. עם זאת, 21.7% מכלל המרואיינים דווחו שמיזמתם הם נמנעו או דחו פנייה לקבלת טיפול רפואי נחוץ בקופת חולים בשל החשש מהדבקה בקורונה; רק מיעוט מהמרואיינים (4.4%) דווחו שדחו הגעה לבית חולים בשל מצב רפואי דחוף מחשש מקורונה.

האמצעי העיקרי ליצירת קשר עם המטפל בקופת החולים היה באמצעות שיחת טלפון (46.0%). 28.3% דווחו שהגיעו ישירות למרפאה ו- 25.7% יצרו קשר דרך האינטרנט.

הדיווח על השימוש באינטרנט כאמצעי ליצירת קשר עם המטפל היה גבוה בצורה מובהקת במשתתפים היהודים (34.5%) יחסית למשתתפים הערבים (11.7%, $P < 0.001$).

מצב נפשי

נמצא שרוב אוכלוסיית הסקר (66.4%) חוששת ממגפת הקורונה: 21.2% מהמרואיינים דווחו שהם חוששים מאד מהמגפה ו- 45.2% דווחו כי הם חוששים מעט. דיווח על חשש גבוה ממגפת הקורונה היה שכיח יותר בקרב המרואיינים הערבים (26.1%) בהשוואה למרואיינים היהודים (20.1%, $P = 0.01$), ובתקופת גל 2 (24.0%) בהשוואה לתקופת גל 1 (18.9%, $P = 0.004$).

21.1% מהמרואיינים דווחו על ירידה באיכות השינה, יותר בקרב הערבים (23.7%) יחסית ליהודים (20.6%, $P = 0.001$).

53.3% מהמרואיינים דווחו על הרגשת בדידות. דיווח על תחושת בדידות היה שכיח יותר בקרב המרואיינים הערבים (66.5%) בהשוואה למרואיינים היהודים (50.3%, $P < 0.001$) ויותר בתקופת גל 2 (58.8%) בהשוואה לתקופת גל 1 (48.8%, $P < 0.001$).

מכלל אלו שדווחו שהם מרגישים בדידות, 49.3% מהמרואיינים דווחו שהם חשים יותר בדידות בהשוואה לתקופה שלפני מגפת הקורונה; יותר בקרב היהודים (60.5%) בהשוואה לערבים (36.3%, $P < 0.001$).

מבחן GAD-2 (Generalized anxiety disorder) מצביע על חרדה כללית. שיעור המרואיינים הערבים (18.1%) עם ציון 3 ומעלה במבחן (ציון שמצביע על סיכון לחרדה כללית) נמצא גבוה בצורה מובהקת מהשיעור שבקרב המרואיינים היהודים (8.2%, $P < 0.001$). בנוסף, נמצא שבתקופת גל 2 היו יותר מרואיינים (12.8%) עם ציון 3 ומעלה במבחן זה בהשוואה לתקופת גל 1 (7.7%, $P < 0.001$).

תזונה

28.6% מהמרואיינים דווחו שמשקלם עלה מאז תחילת מגפת הקורונה ו- 24.1% דווחו שהם אוכלים יותר.

23.7% מהמרואיינים דווחו שהם לא אוכלים ממתקים ו/או חטיפים בכלל; מכלל מי שאוכלים ממתקים ו/או חטיפים, 25.6% דווחו שהם אוכלים יותר מאז תחילת המגפה.

47.7% מהמרואיינים דווחו שהם לא שותים כלל משקאות ממותקים; מתוך אלו שכן שותים משקאות ממותקים, רק 11.4% דווחו שהם שותים יותר מאז תחילת מגפת הקורונה.

49.5% מהמרואיינים דווחו שהם לא אוכלים כלל מזון מעובד ומתועש; מכלל מי שכן אוכלים מזון מעובד ומתועש, רק 8.3% דווחו שהם אוכלים יותר מאז תחילת המגפה.

25.0% מהמרואיינים דווחו שהם אוכלים יותר פירות וירקות מאז תחילת מגפת הקורונה. 68.8% מהמרואיינים דווחו שהם אינם שותים אלכוהול בכלל; מכלל מי שכן שותים אלכוהול, 10.9% דווחו שהם שותים יותר מהרגיל מאז תחילת מגפת הקורונה.

פעילות גופנית וזמן צפייה במסכים

56.8% מהמרואיינים דווחו שהם עסקו באופן קבוע בפעילות גופנית לפני מגפת הקורונה, יותר בקרב היהודים (59.8%) בהשוואה לערבים (43.8%, $P < 0.001$).

מכלל מי שדווחו על עיסוק קבוע בפעילות גופנית, 65.7% דווחו שמאז מגפת הקורונה חל שינוי בהרגלי הפעילות הגופנית שלהם, יותר בקרב היהודים (69.5%) בהשוואה לערבים (57.1%, $P < 0.001$).

מתוך המרואיינים שדווחו על שינוי בהרגלי הפעילות הגופנית, 56.1% דווחו שחל אצלם שינוי בסוג הפעילות. 62.1% דווחו שהתדירות או משך ביצוע הפעילות הגופנית ירדה, ו-46.7% דווחו שעוצמת המאמץ בזמן ביצוע הפעילות הגופנית ירדה. ב-59.0% מהמרואיינים, השינוי נמשך גם לאחר הסרת ההגבלות. ממצאים אלה מצביעים על כך שהאוכלוסייה לא חזרה להרגלי הפעילות הגופנית שהיו מלפני המגפה למרות הסרת ההגבלות על ביצוע פעילות גופנית במהלך תקופת הסקר.

לגבי שעות צפייה במסכים, 44.7% מהמשתתפים דווחו על כך ששעות הצפייה במסכים עלה מאז תחילת מגפת הקורונה.

עישון

20.0% מהמרואיינים דווחו שהם מעשנים כיום סיגריות, כולל סיגריות מגולגלות, יותר בקרב הערבים (23.7%) בהשוואה ליהודים (19.1%, $P < 0.001$).

65.0% מהמרואיינים המעשנים בהווה דווחו שלא חל אצלם שינוי בכמות העישון מאז תחילת מגפת הקורונה, ו-26.8% דווחו שהם מעשנים יותר. מבין המרואיינים שדווחו שהם מעשנים בהווה, 56.9% דווחו שאינם מעשנים בנוכחות בני הבית ו-35.6% דווחו שהעישון בנוכחות בני הבית לא השתנה מאז תחילת מגפת הקורונה.

מילוי אחר ההנחיות של הממשלה

רוב המרואיינים בסקר (73.7%) דווחו שההנחיות של משרדי הממשלה היו מובנות וברורות להם (במידה רבה/במידה מסוימת), יותר בקרב הערבים (81.7%) בהשוואה ליהודים (71.9%, $P < 0.001$).

רוב המרואיינים (85.4%) דווחו על כך שהם מקפידים (במידה רבה/במידה מסוימת) על שמירת מרחק של 2 מטרים במפגש עם אנשים שאינם מתגוררים עמם.

רוב מרואייני הסקר (95.9%) דווחו על כך שהם מקפידים (במידה רבה/במידה מסוימת) לחבוש מסיכה בכל יציאה מהבית, יותר בתקופת גל 2 (97.3%) בהשוואה לתקופת גל 1 (94.7%, $P = 0.001$). בנוסף, רוב מרואייני הסקר (94.2%) דווחו שהם מקפידים (במידה רבה/במידה מסוימת) לחבוש מסיכה כך שהיא תכסה גם את האף וגם את הפה, יותר בתקופת גל 2 (96.1%) בהשוואה לתקופת גל 1 (92.6%, $P < 0.001$). בשאלה שהתייחסה להנחיות שניתנו לגבי החגים, רוב משתתפי הסקר (93.8%), כל אחד לפי דתו (ליל הסדר או תפילת התראויח וסעודת האיפטאר), דיווחו שמילאו אחר ההנחיה לחגוג רק עם מי שמתגוררים איתם באותו הבית, אך ההיענות הייתה גבוהה יותר בקרב המשתתפים היהודים (94.5%) יחסית למשתתפים הערבים (89.0%, $P = 0.001$).

שינוי בהכנסה

מבחינת תעסוקה, 23.4% מהמרואיינים שדווחו על עצמם כשכירים דווחו שהוצאו לחופשה ללא תשלום ו-45.6% ממשתתפי הסקר דווחו שההכנסה נטו של משק הבית ירדה מאז תחילת מגפת הקורונה.

מסקנות

מהסקר עולה כי מתחילת מגפת הקורונה ועד לסגר השני, לרוב האוכלוסייה לא היה קושי בהשגת טיפול רפואי. כמו כן, רוב האוכלוסייה לא דחתה טיפול רפואי בקופת חולים או הגעה לבית החולים בשל מצב רפואי דחוף עקב חשש מקורונה.

יחד עם זאת, רוב האוכלוסייה הביעה חשש ממגפת הקורונה. השיעור המדווח של בדידות, חשש גבוה מהמגפה וסיכון להפרעת חרדה כללית היה גבוה יותר בקרב המרואיינים הערבים בהשוואה למרואיינים היהודים. ממצאים אלו מצביעים על הצורך בהעלאת המודעות של מערכת הבריאות והאוכלוסייה בכללותה לגבי ההשלכות הנפשיות של המגפה והצורך בבנייה של תכניות התערבות בתחום בריאות הנפש, בדגש על האוכלוסייה הערבית.

חטיבת טכנולוגיות רפואיות, מידע ומחקר
המרכז הלאומי לבקרת מחלות
ICDC – Israel Center for Disease Control

**משרד
הבריאות**
לחיים בריאים יותר

בנוסף, נמצא שמאז פרוץ המגפה, חלה עלייה במשקל וירידה בפעילות הגופנית. רוב האוכלוסייה דווחה שלא חזרה לעסוק בפעילות גופנית באותה הרמה כפי שהייתה לפני פרוץ המגפה, מה שעשוי להנציח את הנזק שכבר נגרם. יתרה מכך, דווח גם על עלייה בהתנהגות יושבנית (על פי העלייה בזמן הישיבה מול מסכים), עלייה בצריכת מזון באופן כללי וצריכת מזון לא מזין באופן ספציפי ועליה בכמות העישון בקרב מעשנים. לכל אלו עלולה להיות השפעה שלילית משמעותית על מצב הבריאות של האוכלוסייה.

מומלץ להעלות את מודעות הציבור בדבר החשיבות של עיסוק קבוע בפעילות גופנית ושמירה על תזונה נכונה ובדבר השפעותיהם החיוביות על הבריאות הגופנית והנפשית גם בתקופת המגפה. חשוב מאוד לקחת בחשבון גם השלכות אלה בעת החלטה על הגבלות עתידיות.